Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (siódma izba)

z dnia 23 stycznia 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Umowy o kredyt konsumencki – Dyrektywa 2008/48/WE – Wymogi dotyczące informacji, które należy wskazać w takiej umowie o kredyt – Obowiązek informacyjny – Okres obowiązywania umowy – Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO) – Założenia stosowane do obliczenia RRSO

W sprawie C-677/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Krajský súd v Prešove (sąd okręgowy w Preszowie, Słowacja) postanowieniem z dnia 12 października 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 14 listopada 2023 r., w postępowaniu:

A. B.,

F. B.

przeciwko

Slovenská sporiteľňa a.s.,

TRYBUNAŁ (siódma izba),

w składzie: F. Biltgen, prezes pierwszej izby, pełniący obowiązki prezesa siódmej izby, M.L. Arastey Sahún (sprawozdawczyni), prezes piątej izby, i J. Passer, sędzia,

rzecznik generalny: A.M. Collins,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu A. B. i F. B. – I. Šafranko, advokát,

– w imieniu Slovenská sporiteľňa a.s., – M. Dubovský, advokát,

– w imieniu rządu słowackiego – E.V. Larišová, w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: słowacki.

– w imieniu Komisji Europejskiej – P. Ondrůšek i A. Tokár, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych) (Dz.U. 2005, L 149, s. 22), a także dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46), zmienionej dyrektywą Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r. (Dz.U. 2011, L 296, s. 35) (zwanej dalej „dyrektywą 2008/48”).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy A.B. i F.B., dwoma konsumentami, a Slovenská sporiteľňa a.s., bankiem, w przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności niektórych warunków umowy o kredyt (zwanej dalej „umową będącą przedmiotem postępowania głównego”) i stwierdzenia, że dany kredyt jest wolny od odsetek i opłat.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2005/29

3 Artykuł 3 dyrektywy 2005/29, zatytułowany „Zakres stosowania”, przewiduje w ust. 1:

„Niniejszą dyrektywę stosuje się do nieuczciwych praktyk handlowych w rozumieniu art. 5, stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów przed zawarciem transakcji handlowej dotyczącej produktu, w trakcie jej zawierania oraz po jej zawarciu”.

Dyrektywa 2008/48

4 Motyw 31 dyrektywy 2008/48 stanowi:

„W celu umożliwienia konsumentom poznania swoich praw i obowiązków wynikających z umowy o kredyt powinna ona zawierać wszelkie niezbędne informacje podane w sposób jasny i zwięzły”.

5 Artykuł 5 tej dyrektywy, zatytułowany „Informacje udzielane przed zawarciem umowy”, przewiduje w ust. 1:

„W stosownym czasie przed związaniem się konsumenta umową o kredyt lub ofertą kredytodawca oraz, w stosownych przypadkach, pośrednik kredytowy dostarczają konsumentowi – na podstawie warunków kredytu zaproponowanych przez kredytodawcę, a także, w stosownych przypadkach, zgodnie z preferencjami określonymi przez konsumenta i informacjami przez niego przekazanymi – informacje potrzebne do porównania różnych ofert w celu podjęcia, przy pełnej znajomości faktów, decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt. […]

Informacje te określają:

[…]

g) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania [RRSO] oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, przedstawione za pomocą reprezentatywnego przykładu podającego wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy; w przypadku gdy konsument poinformował kredytodawcę o co najmniej jednym ze składników preferowanego przez siebie kredytu, takich jak okres obowiązywania umowy o kredyt i całkowita kwota kredytu, kredytodawca uwzględnia te składniki; jeżeli umowa o kredyt przewiduje różne sposoby dokonywania wypłat, w odniesieniu do których obowiązują różne opłaty i stopy oprocentowania, a kredytodawca korzysta z założenia, o którym mowa w załączniku I część II lit. b), zaznacza on, że inne mechanizmy dokonywania wypłat mogą spowodować zastosowanie wyższej rocznej stopy oprocentowania;

[…]”.

6 Artykuł 6 owej dyrektywy, zatytułowany „Wymogi dotyczące informacji udzielanych przed zawarciem niektórych umów o kredyt w rachunku bieżącym i niektórych szczególnych umów o kredyt”, stanowi:

„1. W stosownym czasie przed związaniem się konsumenta jakąkolwiek umową o kredyt lub ofertą dotyczącą umowy o kredyt, o której mowa w art. 2 ust. 3, 5 lub 6, kredytodawca i, w stosownych przypadkach, pośrednik kredytowy dostarczają konsumentowi – na podstawie warunków kredytu zaproponowanych przez kredytodawcę, a także, w stosownych przypadkach, zgodnie z preferencjami określonymi przez konsumenta i informacjami przez niego przekazanymi – informacje potrzebne do porównania różnych ofert w celu podjęcia, przy pełnej znajomości faktów, decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt.

Informacje te określają:

[…]

f) [RRSO] przedstawioną w formie reprezentatywnych przykładów zawierających wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy;

[…]”.

7 Artykuł 10 tej dyrektywy, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt”, ma następujące brzmienie:

„1. Umowy o kredyt sporządza się w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku.

Wszystkie umawiające się strony otrzymują egzemplarz umowy o kredyt. Niniejszy artykuł pozostaje bez uszczerbku dla wszelkich przepisów krajowych dotyczących ważności umów o kredyt, które są zgodne z prawem wspólnotowym.

2. W umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się:

[…]

c) okres obowiązywania umowy o kredyt;

[…]

g) [RRSO] i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawierania umowy o kredyt; podawane są wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy;

h) kwotę, liczbę i częstotliwość płatności, jakich ma dokonać konsument, oraz, w stosownych przypadkach, kolejność, w jakiej płatności będą zaliczane na poczet spłaty różnych należnych sald, dla których stosuje się różne stopy oprocentowania kredytu;

[…]”.

8 Artykuł 14 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Prawo do odstąpienia od umowy”, przewiduje w ust. 1:

„Konsumentowi przysługuje prawo do odstąpienia od umowy o kredyt bez podania przyczyny w terminie czternastu dni kalendarzowych.

Okres, w którym możliwe jest odstąpienie od umowy, rozpoczyna się:

a) w dniu zawarcia umowy o kredyt; lub

b) w dniu, w którym konsument otrzymał warunki umowy oraz informacje zgodnie z art. 10, jeżeli dzień ten przypada po dniu, o którym mowa w lit. a) niniejszego akapitu”.

9 Zgodnie z art. 19 wspomnianej dyrektywy, zatytułowanym „Obliczanie [RRSO]”:

„[…]

3. Obliczenia [RRSO] dokonuje się przy założeniu, że umowa o kredyt będzie obowiązywać przez uzgodniony okres oraz że kredytodawca i konsument wywiążą się ze swoich zobowiązań w terminach określonych w umowie o kredyt.

4. W przypadku umów o kredyt zawierających klauzule zezwalające na zmiany stopy oprocentowania kredytu i, w stosownych przypadkach, zmiany opłat zawartych w [RRSO], lecz niedających się określić w chwili dokonywania obliczeń, [RRSO] wylicza się w oparciu

o założenie, że stopa oprocentowania kredytu i inne opłaty pozostaną niezmienione w stosunku do początkowego poziomu i że będą miały zastosowanie do końca okresu obowiązywania umowy o kredyt.

5. W razie potrzeby do obliczania [RRSO] można przyjąć dodatkowe założenia określone w załączniku I.

Jeżeli założenia określone w niniejszym artykule i w części II załącznika I nie wystarczają do obliczania [RRSO] w sposób jednolity lub nie są nadal dostosowywane do sytuacji handlowej na rynku, Komisja [Europejska] może określić dodatkowe niezbędne założenia do obliczania [RRSO] lub zmodyfikować już istniejące. […]".

10 Artykuł 22 ust. 1 tej dyrektywy, zatytułowany „Harmonizacja i bezwzględnie wiążący charakter niniejszej dyrektywy", ma następujące brzmienie:

„W zakresie, w jakim niniejsza dyrektywa zawiera zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w niniejszej dyrektywie".

11 Artykuł 23 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Sankcje", przewiduje:

„Państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą i podejmują wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. Przewidziane sankcje muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające".

12 Załącznik I do dyrektywy 2008/48 wymienia w części II lit. a)–j) dodatkowe założenia do obliczenia RRSO.

Prawo słowackie

13 Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ustawa nr 129/2010 w sprawie kredytów konsumenckich i innych kredytów i pożyczek udzielanych konsumentom oraz w sprawie zmiany niektórych innych ustaw) z dnia 9 marca 2010 r. (nr 129/2010 Z. z.), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwana dalej „ustawą nr 129/2010"), ma na celu transpozycję do prawa słowackiego dyrektywy 2008/48.

14 Zgodnie z § 9 ustawy nr 129/2010:

„1. Umowa kredytu konsumenckiego wymaga zachowania formy pisemnej. Każda strona umowy otrzymuje co najmniej jeden egzemplarz umowy w formie dokumentowej lub na innym trwałym nośniku, który jest dostępny konsumentowi.

2. Oprócz ogólnych uwag wymienionych w Občiansky zákonník [kodeksie cywilnym] […] umowa kredytu konsumenckiego powinna zawierać następujące elementy:

[…]

f) okres obowiązywania umowy o kredyt konsumencki i termin ostatecznej spłaty kredytu konsumenckiego,

g) całkowitą kwotę i konkretną walutę kredytu konsumenckiego oraz warunki wypłaty kredytu,

[…]

i) stopę oprocentowania kredytu konsumenckiego, warunki jej stosowania, indeks lub referencyjną stopę oprocentowania, z którymi powiązana jest stopa oprocentowania kredytu konsumenckiego, jak również okresy, w których stopa oprocentowania kredytu konsumenckiego ulega zmianie, warunki i sposób dokonywania takiej zmiany; w przypadku gdy różne stopy oprocentowania kredytu konsumenckiego mają zastosowanie w wypadku spełnienia różnych przesłanek, podaje się wyżej wymienione informacje o wszystkich stosowanych stopach oprocentowania kredytu konsumenckiego,

j) [RRSO] i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone na podstawie danych obowiązujących w chwili zawarcia umowy o kredyt konsumencki; należy wskazać wszelkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy oprocentowania,

k) kwotę, liczbę i terminy spłat kapitału, odsetek i innych opłat oraz, w stosownych przypadkach, kolejność, w jakiej spłaty będą zaliczane na poszczególne niespłacone należności z różnymi stopami oprocentowania kredytu konsumenckiego na potrzeby jego spłaty,

[…]

m) zwięzłe zestawienie zawierające terminy i warunki spłaty odsetek i powiązanych stałych lub jednorazowych opłat, jeżeli opłaty i odsetki mają być spłacane bez zaliczenia na poczet kapitału,

n) w stosownych przypadkach opłaty za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których zapisywane są transakcje płatności, jak i wypłaty, a jeżeli otwarcie rachunku jest obowiązkowe, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych, zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, oraz inne opłaty powstałe w związku z umową o kredyt konsumencki oraz warunki, na jakich opłaty te mogą ulegać zmianie,

[…]

r) kwotę opłat poniesionych przez konsumenta za czynności notarialne, jeżeli są one znane kredytodawcy.

[…]”.

15 Paragraf 11 ust. 1 ustawy nr 129/2010 stanowi:

„Udzielony kredyt konsumencki uważa się za nieoprocentowany i bezpłatny, jeżeli:

[…]

b) umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów wymaganych na podstawie § 9 ust. 2 lit. a)–k), r) i y)”.

16 Paragraf 122 kodeksu cywilnego przewiduje, że terminy muszą być wyrażone w szczególności w miesiącach i latach.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

17 W dniu 29 października 2014 r. A. B. i F. B. zawarli ze spółką Slovenská sporiteľňa umowę będącą przedmiotem postępowania głównego, w ramach której kapitał kredytu został im przyznany w tym samym dniu na rachunek bankowy. Umowa będąca przedmiotem postępowania głównego została zawarta na czas określony, a powodowie w postępowaniu głównym zobowiązali się spłacić rozpatrywany kredyt w 108 miesięcznych ratach w wysokości 54,20 EUR. Termin płatności każdej raty przypadał na dwudziesty dzień miesiąca. Termin płatności pierwszej raty przypadał na dzień 20 grudnia 2014 r. i uzgodniono, że ostatnia rata zostanie zapłacona w dniu 20 listopada 2023 r.

18 Umowa będąca przedmiotem postępowania głównego przewidywała RRSO w wysokości 17,93 % i całkowitą kwotę spłaty w wysokości 5858,98 EUR. Rubryka tej umowy, zatytułowana „Założenia przyjęte do obliczenia RRSO", miała następujące brzmienie: „Kredyt został udzielony niezwłocznie, w pełnej wysokości; kredytobiorca wywiąże się ze swoich zobowiązań na warunkach i w terminach określonych w umowie o kredyt; stopa oprocentowania obowiązuje do końca trwania stosunku kredytowego". Punkt 12 części III wspomnianej umowy stanowił: „Umowa zostaje zawarta na czas określony do momentu całkowitego uregulowania wszelkich stosunków powstałych w związku z udzielonym kredytem".

19 Powodowie w postępowaniu głównym uznali, że to ostatnie postanowienie jest „niejasne" i zastępuje obowiązkowe wskazanie okresu obowiązywania umowy o kredyt. Ponadto wskazali oni, że umowa będąca przedmiotem postępowania głównego nie zawierała wskazania okresu jej obowiązywania ani założeń przyjętych do obliczenia RRSO.

20 Uznawszy zatem, że umowa będąca przedmiotem postępowania głównego narusza ich prawa jako konsumentów, powodowie w postępowaniu głównym wytoczyli przed Okresný súd Prešov (sądem rejonowym w Preszowie, Słowacja) powództwo o stwierdzenie nieważności warunków tej umowy oraz o stwierdzenie, że kredyt jest wolny od odsetek i opłat.

21 Od wyroku tego sądu powodowie w postępowaniu głównym wnieśli apelację do Krajský súd v Prešove (sądu okręgowego w Preszowie, Słowacja), to jest sądu odsyłającego, który uważa, że daty pierwszej i ostatniej raty spłaty kredytu niekoniecznie odpowiadają rzeczywistemu okresowi obowiązywania umowy. Zdaniem sądu odsyłającego „bardzo problematyczne" jest ustalenie precyzyjnych ram czasowych usługi kredytowej, czasu jej trwania i daty całkowitego rzeczywistego uregulowania wszystkich zobowiązań z umowy o kredyt.

22 Niemniej jednak zdaniem sądu odsyłającego przepisy dyrektywy 2008/48, a w szczególności jej art. 10 ust. 2, wymagają, aby okres obowiązywania umowy o kredyt został określony w tej umowie, przy czym sama możliwość obliczenia przez konsumenta tego okresu z uwzględnieniem terminów spłaty kredytu nie jest w tym względzie wystarczająca.

23 Ponadto, ponieważ § 122 kodeksu cywilnego przewiduje, że terminy powinny być wyrażone w szczególności w miesiącach i latach, określenie okresu obowiązywania umowy będącej przedmiotem postępowania głównego można uznać za wyraźne, a tym samym za spełniające wymóg jasności i zwięzłości ustanowiony w dyrektywie 2008/48.

24 Co się tyczy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) i dyrektywy 2005/29, niezależnie od faktu, że sąd odsyłający nie zadał pytania dotyczącego wykładni tych dyrektyw, sąd ten, po pierwsze, uważa, że konieczne jest uwzględnienie dyrektywy 93/13 w celu dokonania wykładni wymogu określoności warunków umownych, zgodnie z dyrektywą 2008/48, a po drugie, stwierdza, że kwestia, czy założenia przyjęte do obliczenia RRSO mają istotny charakter, ma związek z badaniem ewentualnego istnienia wprowadzającej w błąd praktyki handlowej. W tym względzie powstaje pytanie, czy w niniejszej sprawie okres po zakończeniu świadczenia usługi kredytowej, który może wykraczać poza okres obowiązywania umowy rozpatrywanej w postępowaniu głównym, odpowiada okresowi następującemu po danej transakcji handlowej w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29.

25 Ponadto sąd odsyłający zastanawia się nad powodem, dla którego dyrektywa 2008/48 wymaga nie tylko podania RRSO w umowie o kredyt, lecz również wskazania w tej umowie wszystkich założeń zastosowanych do obliczenia tej stopy, ponieważ wszystkie założenia niezbędne do tego obliczenia są obowiązkowymi elementami tej umowy, które muszą być w niej wyraźnie wymienione.

26 Sąd ten uważa, że przewidziany w tej dyrektywie wymóg umieszczenia w umowie o kredyt założeń przyjętych do obliczenia RRSO jest uzasadniony okolicznością, że nie można uznać, iż przeciętny konsument jest w stanie samodzielnie zidentyfikować wszystkie te założenia.

27 W tych okolicznościach Krajský súd v Prešove (sąd okręgowy w Preszowie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy [2008/48] należy interpretować w ten sposób, że określenie w postanowieniu umownym w sposób jasny i zwięzły okresu obowiązywania umowy o kredyt:

– wymaga wyraźnego określenia czasu trwania umowy o kredyt, przykładowo poprzez wskazanie daty zawarcia i zakończenia trwania umowy (od… do…), ewentualnie poprzez wykorzystanie kalendarzowych jednostek czasu, jakimi są przykładowo miesiące lub lata (np. na okres jednego roku), albo

– jest wystarczające, jeżeli następuje w ten sposób, że konsument ma obliczyć okres obowiązywania umowy lub ustalić go w inny sposób na podstawie postanowień umowy, np. na podstawie liczby miesięcznych rat czy momentu pełnej spłaty kredytu?

2) Czy art. 10 ust. 2 lit. c) [dyrektywy 2008/48] należy interpretować w ten sposób, że określenie w umowie o kredyt okresu obowiązywania tej umowy odpowiada okresowi definiowanemu jako »w trakcie zawarcia transakcji« w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy [2005/29]?

3) Czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 we fragmentach o treści »w sposób jasny i zwięzły« oraz »wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy« należy interpretować w ten sposób, że:

– założenia przyjęte do obliczenia [RRSO] muszą być wyraźnie oznaczone w umowie jako założenia przyjęte do obliczenia RRSO, albo

– konsument ma sam ustalić odpowiednie założenia przyjęte do obliczenia RRSO na podstawie postanowień umownych?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

28 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt powinna w sposób wyraźny wskazywać okres jej obowiązywania, czy też w świetle tego przepisu wystarczy, że warunki tej umowy pozwalają konsumentowi na ustalenie tego okresu bez trudności i z pewnością.

29 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z tym przepisem w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się okres obowiązywania umowy o kredyt.

30 Jak wynika z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 w świetle jej motywu 31, wymóg wskazania w umowie o kredyt sporządzonej w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku w sposób jasny i zwięzły elementów określonych w tym przepisie jest niezbędny w celu umożliwienia konsumentom poznania ich praw i obowiązków (wyroki: z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 31; z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 70 i przytoczone tam orzecznictwo).

31 Zaznajomienie się z informacjami, jakie powinna obowiązkowo zawierać umowa o kredyt zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, i ich dobre zrozumienie przez konsumenta są konieczne dla prawidłowego wykonania tej umowy (wyrok z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 71 i przytoczone tam orzecznictwo).

32 Wymóg ten przyczynia się do realizacji celu zamierzonego przez dyrektywę 2008/48, który polega na ustanowieniu w odniesieniu do kredytu konsumenckiego pełnej i bezwzględnie wiążącej harmonizacji w pewnych kluczowych obszarach, uznanej za niezbędną do zapewnienia wszystkim konsumentom w Unii Europejskiej wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów oraz ułatwienia powstania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (wyroki: z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 32; z dnia 9 września 2021 r., Volkswagen Bank i in., C-33/20, C-155/20 i C-187/20, EU:C:2021:736, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo).

33 Trybunał wypowiedział się ponadto bardziej szczegółowo w przedmiocie zakresu wspomnianego wymogu w odniesieniu do wskazania w umowie o kredyt kwoty, liczby i częstotliwości płatności, jakich ma dokonać konsument, zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. h) tej dyrektywy.

34 W tym względzie Trybunał orzekł, że celem tego ostatniego przepisu jest zapewnienie, by konsument znał datę, w której każda płatność, jakiej należy dokonać, staje się wymagalna. W konsekwencji, w wypadku gdy warunki tej umowy pozwalają konsumentowi na ustalenie bez trudności i z pewnością dat tych płatności, cel ten jest urzeczywistniony (wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 48, 49).

35 Na podstawie tych rozważań Trybunał doszedł do wniosku, że art. 10 ust. 2 lit. h) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że nie jest konieczne, by umowa o kredyt zawierała wskazanie poszczególnych terminów płatności, jakiej ma dokonać konsument, poprzez wskazanie konkretnej daty, o ile warunki tej umowy pozwalają owemu konsumentowi na ustalenie bez trudności i z pewnością dat tych płatności (wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 50).

36 W niniejszej sprawie należy zastosować rozumowanie przyjęte w tym ostatnim wyroku w celu dokonania wykładni art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48.

37 Jak wynika z orzecznictwa, o którym mowa w pkt 30 i 31 niniejszego wyroku, to, że konsument zna moment, w którym umowa wygasa, ma fundamentalne znaczenie dla wykonywania przez niego jego praw i obowiązków, a także dla prawidłowego wykonania tej umowy.

38 Ponadto, jak orzekł Trybunał, wykonanie umowy stanowi naturalny mechanizm wygaśnięcia zobowiązań umownych (zob. podobnie wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 279).

39 Tymczasem wygaśnięcie zobowiązań umownych oznacza wygaśnięcie umowy i określa w ten sposób okres jej obowiązywania.

40 Trybunał uznał, że w przypadku wykonania umowy o kredyt w całości obowiązek udzielenia informacji, o których mowa w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, już nie służy co do zasady osiągnięciu celu realizowanego przez ten przepis, który polega na umożliwieniu konsumentowi uzyskania wszelkich informacji niezbędnych do prawidłowego wykonania umowy, a w szczególności do wykonania jego praw, do których należy prawo do odstąpienia od umowy, tak aby był w stanie poznać zakres swoich praw i obowiązków. Wynika z tego, że owe obowiązki nie są już użyteczne w tym samym stopniu, kiedy umowa została w całości wykonana (wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 277).

41 W niniejszej sprawie umowa będąca przedmiotem postępowania głównego nie określa wyraźnie okresu jej obowiązywania, lecz wskazuje liczbę miesięcznych rat do zapłaty przez powodów w postępowaniu głównym, a także termin wymagalności pierwszej i ostatniej z tych rat.

42 W świetle rozważań przedstawionych w pkt 37–40 niniejszego wyroku należy stwierdzić, że okres obowiązywania umowy o kredyt, takiej jak umowa będąca przedmiotem postępowania głównego, pozostaje w ścisłym związku z pełnym wykonaniem zobowiązań przez każdą ze stron tej umowy, a zatem zasadniczo z uwolnieniem kapitału przez kredytodawcę i z całkowitą spłatą kredytu przez kredytobiorcę.

43 W związku z tym wskazania okresu obowiązywania umowy o kredyt, zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48, nie należy koniecznie dokonywać poprzez formalne wskazanie dokładnej daty rozpoczęcia i zakończenia tej umowy, pod warunkiem że warunki umowy umożliwiają konsumentowi ustalenie tego okresu obowiązywania bez trudności i z pewnością.

44 Do sądu odsyłającego będzie należało uwzględnienie wszystkich warunków zawartych w umowie rozpatrywanej w postępowaniu głównym, w szczególności tych, które wskazują liczbę miesięcznych rat do zapłaty oraz termin płatności pierwszej i ostatniej miesięcznej raty przewidzianej do spłaty kredytu, a także ewentualnych innych warunków przewidujących obowiązki stron, w celu stwierdzenia, czy wszystkie te warunki pozwalają w niniejszym przypadku konsumentowi na ustalenie okresu obowiązywania tej umowy bez trudności i z pewnością.

45 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że umowa o kredyt nie musi bezwzględnie wskazywać w sposób wyraźny okresu jej obowiązywania, o ile warunki tej umowy pozwalają konsumentowi na ustalenie tego okresu bez trudności i z pewnością.

W przedmiocie pytania drugiego

46 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że wskazanie w umowie o kredyt okresu jej obowiązywania wyznacza okres mieszczący się „w trakcie" danej transakcji w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29.

47 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z tym ostatnim przepisem dyrektywa 2005/29 ma zastosowanie do nieuczciwych praktyk handlowych w rozumieniu jej art. 5, stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów „przed zawarciem transakcji handlowej dotyczącej produktu, w trakcie jej zawierania oraz po jej zawarciu".

48 Należy dodać, że Trybunał wprawdzie uwzględnił już przepisy dyrektywy 2005/29 w celu dokonania wykładni dyrektywy 2008/48 [zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg), C-303/20, EU:C:2021:479, pkt 42–45].

49 W niniejszej sprawie należy jednak stwierdzić, że w swojej skardze powodowie w postępowaniu głównym zmierzają, w pierwszej kolejności, do stwierdzenia nieważności warunków umowy będącej przedmiotem postępowania głównego ze względu na naruszenie przepisów dyrektywy 2008/48 i przepisów krajowych transponujących tę dyrektywę, a w drugiej kolejności, do uzyskania stwierdzenia, że dany kredyt jest wolny od odsetek i opłat.

50 Tymczasem samo wskazanie w umowie o kredyt, że okres jej obowiązywania jest zawarty w okresie mieszczącym się „w trakcie" danej transakcji w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29, nie ma a priori żadnego wpływu na wykładnię art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48.

51 Ponadto postanowienie odsyłające nie zawiera wskazówek pozwalających na ustalenie hipotezy, na której opiera się pytanie drugie, i nie wskazuje powodów, dla których odpowiedź na to pytanie byłaby w niniejszym przypadku niezbędna do rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.

52 W tych okolicznościach pytanie drugie ma charakter hipotetyczny, a zatem jest niedopuszczalne.

W przedmiocie pytania trzeciego

53 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że założenia przyjęte do obliczenia RRSO muszą być wyraźnie wskazane w umowie o kredyt, czy też wystarczy, aby konsument mógł je sam zidentyfikować, analizując warunki tej umowy.

54 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z tym przepisem w umowie o kredyt podaje się w sposób jasny i zwięzły RRSO oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawarcia umowy o kredyt, przy czym należy również podać wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy.

55 W odniesieniu do tych założeń należy zauważyć, że art. 19 dyrektywy 2008/48 stanowi po pierwsze w ust. 3, że obliczenia RRSO dokonuje się przy założeniu, że umowa o kredyt będzie obowiązywać przez uzgodniony okres oraz że kredytodawca i konsument wywiążą się ze swoich zobowiązań w terminach określonych w umowie o kredyt. Po drugie, zgodnie z brzmieniem ust. 4 tego artykułu, w przypadku umów o kredyt zawierających klauzule zezwalające na zmiany stopy oprocentowania kredytu i, w stosownych przypadkach, zmiany opłat zawartych w RRSO, lecz niemożliwych do określenia w chwili dokonywania obliczeń, RRSO wylicza się w oparciu o założenie, że stopa oprocentowania kredytu i inne opłaty pozostaną niezmienione w stosunku do początkowego poziomu i że będą miały zastosowanie do końca okresu obowiązywania umowy o kredyt. Po trzecie, ust. 5 tego artykułu przewiduje, że w razie potrzeby do obliczenia RRSO można zastosować dodatkowe założenia określone w załączniku I do tej dyrektywy. Po czwarte, załącznik ten określa w części II lit. a)–j) różne dodatkowe założenia niezbędne do obliczenia RRSO.

56 Należy dodać, że obowiązek wskazania założeń przyjętych do obliczenia RRSO za pomocą reprezentatywnego przykładu jest przewidziany również w art. 5 ust. 1 lit. g) i art. 6 ust. 1 lit. f) dyrektywy 2008/48 jako wymóg dotyczący informacji udzielanych przed zawarciem umowy.

57 Wskazanie na etapie poprzedzającym zawarcie umowy różnych założeń użytych do obliczenia RRSO pozwala wprowadzić w życie cel wymieniony w art. 5 ust. 1 dyrektywy 2008/48 dotyczący informacji potrzebnych do porównania różnych ofert, aby umożliwić konsumentowi podjęcie decyzji w kwestii zawarcia umowy o kredyt przy pełnej znajomości faktów, przy czym porównanie to należałoby przeprowadzić z uwzględnieniem RRSO na podstawie różnych okresów ofert będących do dyspozycji tego konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Soho Group, C-686/19, EU:C:2020:582, pkt 48).

58 Co się tyczy obowiązku wskazania tych różnych założeń w umowie o kredyt zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48, z orzecznictwa, o którym mowa w pkt 30 niniejszego wyroku, wynika, że obowiązek ten ma na celu zapewnienie, by konsument był w stanie zapoznać się ze swoimi prawami i obowiązkami.

59 Wzmianka ta powinna zatem umożliwić konsumentowi sprawdzenie, czy RRSO została obliczona przez przedsiębiorcę w sposób prawidłowy, a jeśli nie, dochodzenie jego praw, w szczególności prawa do odstąpienia od umowy przewidzianego w art. 14 dyrektywy 2008/48, przy czym termin na skorzystanie z tego odstąpienia zostaje przedłużony w przypadku naruszenia wymogów przewidzianych w art. 10 tej dyrektywy, a także innych praw przewidzianych w przepisach krajowych, jako sankcja przyjęta zgodnie z art. 23 wspomnianej dyrektywy.

60 W tym względzie Trybunał orzekł, że istotne znaczenie ma obowiązek zawarcia w umowie o kredyt w szczególności elementów takich jak RRSO, o której to stopie oprocentowania mowa w art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 (wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 70).

61 Na podstawie tego orzecznictwa należy stwierdzić, że wskazanie w umowie o kredyt założeń przyjętych do obliczenia RRSO ma również, w szczególności z powodów przedstawionych w pkt 58 i 59 niniejszego wyroku, istotne znaczenie dla konsumenta.

62 Ponieważ brak zawarcia tych elementów w umowie o kredyt może pozbawić konsumenta możliwości dokonania oceny ciążącego na nim zobowiązania, ustanowiona w prawie krajowym sankcja pozbawienia kredytodawcy prawa do odsetek i kosztów powinna zostać uznana za proporcjonalną w rozumieniu art. 23 dyrektywy 2008/48 (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 71).

63 Zważywszy, że – jak przypomniano w pkt 55 niniejszego wyroku – założenia przyjęte do obliczenia RRSO mogą mieć złożony charakter, konieczne jest wskazanie ich w sposób jasny, zwięzły i wyraźny w umowie o kredyt, ponieważ sama możliwość zidentyfikowania ich przez konsumenta poprzez lekturę poszczególnych warunków tej umowy nie jest wystarczająca.

64 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie trzecie powinno się odpowiedzieć, iż art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że założenia przyjęte do obliczenia RRSO muszą być wyraźnie wskazane w umowie o kredyt i nie wystarczy w tym względzie, aby konsument mógł je sam zidentyfikować, analizując warunki tej umowy.

W przedmiocie kosztów

65 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (siódma izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG, zmienionej dyrektywą Komisji 2011/90/UE z dnia 14 listopada 2011 r.,**

należy interpretować w ten sposób, że:

umowa o kredyt nie musi bezwzględnie wskazywać w sposób wyraźny okresu jej obowiązywania, o ile warunki tej umowy pozwalają konsumentowi na ustalenie tego okresu bez trudności i z pewnością.

2) **Artykuł 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48, zmienionej dyrektywą 2011/90,**

należy interpretować w ten sposób, że:

założenia przyjęte do obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (RRSO) muszą być wyraźnie wskazane w umowie o kredyt i nie wystarczy w tym względzie, aby konsument mógł je sam zidentyfikować, analizując warunki tej umowy.

Podpisy